

Tara Struik. *Information structure triggers for word order variation and change. The OV/VO alternation in the West Germanic languages*. Amsterdam: LOT, 2022. 281 blz. ISBN: 978-94-6093-401-8. DOI: 10.48273/LOT0616. €38.

Het historisch-syntactische proefschrift van Tara Struik (Radboud Universiteit, promotoren Ans van Kemenade en Olaf Koenenman) gaat over variatie in woordvolgorde tussen werkwoord en direct object in de huidige West-Germaanse talen en hun voorlopers.

Het is bekend dat de huidige talen in de basis verschillen: het Engels is VO, terwijl het Nederlands en Duits als OV kunnen worden gekarakteriseerd (vgl. Koster 1975); zie het contrast in (1).

- (1) a. Anne heeft **een boek gelezen**. (Ned., OV)
 a.' ... dat Anne **een boek las / gelezen heeft**.
 b. (... that) Anne (has) **read a book**. (Eng., VO)

Dit dient onafhankelijk van het verschijnsel *verb second* te worden bekeken, omdat V₂ in een hoofdzin het verschil kan maskeren, zoals blijkt uit (2), waarin het finiete hoofdwerkwoord *las* in de V₂-positie is geplaatst.

- (2) Anne las_i **een boek** t_i. (Ned., V₂)

Zulke voorbeelden met te weinig materiaal moeten daarom worden vermeden.

Het centrale raadsel is dit: in vroegere stadia van de betreffende talen, zoals het Middelnederlands en Oudengels, kwamen beide volgordes voor: OV en VO. Naast 'gewone' voorbeelden vergelijkbaar met (1a/b), vinden we dan ook (3a/b):

- (3) a. Dat wi hebben ghemakt ene vorworde vor die wet. (p.124)
 b. þurh þa heo sceal hyre scippend understandan. (p.55)
 door welk het moet zijn schepper begrijpen
 'waardoor het zijn schepper moet begrijpen' [vertaling MdV]

Hoe valt dit te verklaren en hoe komt het dat de talen zich zo verschillend ontwikkeld hebben? Struik laat overtuigend zien dat het gebruik van informatiestructuur hier iets mee te maken heeft. Daarnaast voert ze een pleidooi voor een gemeenschappelijke syntactische basis in alle relevante talen, met verschillende derivatiemogelijkheden om de waargenomen variatie in de West-Germaanse familie, synchroon en diachroon, te kunnen verklaren. Daarmee sluit ze in algemene zin aan bij de onderzoekslijn van Kayne (1994), Zwart (1994) en Broekhuis (2008).

Het boek is opgebouwd uit zeven hoofdstukken, waarvan alleen de *Introduction* (H1) en de *General discussion* (H7) nieuw geschreven zijn. Het middengedeelte bestaat uit gepubliceerde en ingediende artikelen. Daarnaast zijn er een uitgebreide literatuurlijst, twee appendices met informatie over de gebruikte bronnen en methodologie bij het corpusonderzoek, en een goede samenvatting in het Nederlands. Gedeeltelijke co-auteurs zijn Ans van Kemenade voor H2 en H3 en Gert-Jan Schoenmakers voor H4. De hoofdstukken twee tot en met zes kunnen min of meer zelfstandig gelezen worden als casestudies van de verschillende onderzochte talen: Old en Middle English (H2/3), Middelnederlands en Nederlands (H4), het Oudsaksisch en Middelnederduits (H5), en Oud- en Middelhoogduits (H6).

Struik heeft (automatisch) voorbeelden verzameld uit deze talen en de VO/OV-status gecorreleerd aan de vastgestelde informatiestructurele status van het direct object. Voor dit laatste is het onderscheid *given* (bekend in of afleidbaar uit de context) tegenover *new* (nieuw in de context) gebruikt. De verzameling van het bronnenmateriaal is zorgvuldig gebeurd. Vertalingen, poëzie en officiële wettelijke documenten zijn daarbij zoveel mogelijk vermeden. Om de vergelijking zo zuiver mogelijk te houden is alleen gezocht naar zinnen met een direct object dat een volledige naamwoordgroep is. Indirect objecten, voornaamwoorden en prepositiegroepen zijn vermeden. Ook niet-specifieke indefinieten zijn terzijde geschoven omdat die niet verwijzen (Struik noemt dit *inert* onder verwijzing naar Komen 2013). Eén ding begrijp ik niet, namelijk waarom in het corpus alleen bijzinnen geselecteerd zijn (p. 18 en Appendix 1). In hoofdzinnen met een hulpwerkwoord heb je namelijk ook geen last van V2, vergelijk (1a). Dat had mogelijk een welkome aanvulling van materiaal opgeleverd, wat met name voor de oudste stadia van het Nederlands wenselijk was geweest.

De uitkomsten van het onderzoek zijn verrassend. De claim is dat ondanks data als (3) het VO/OV-onderscheid ook al bestond in de oudere stadia van het Engels enerzijds tegenover het Nederlands en Duits anderzijds. In het Engels geldt en gold VO als pragmatisch neutraal en in het Nederlands en Duits OV. In de neutrale volgorde zijn verschillende informatiestructurele

opbouwen van de deelzin mogelijk. Maar in een niet-neutrale volgorde geldt dat niet. In het Oudengels kan een direct object weliswaar in een positie links van het hoofdwerkwoord gerealiseerd worden, maar nagenoeg uitsluitend als het *new* is. Omgekeerd kan in oudere stadia van het Nederlands en Duits een direct object rechts van het hoofdwerkwoord gerealiseerd worden, maar alleen als het *given* is. Ik probeer dit overzichtelijk weer te geven in het volgende schema:

	neutraal VO	niet-neutraal VO	neutraal OV	niet-neutraal OV
ENG	given, new	--	--	given
NL/DU	--	new	given, new	--

Diachroon zijn de niet-neutrale volgordes steeds meer verloren gegaan en daarmee ook de invloed van informatiestructuur op de woordvolgorde. In H4 lezen we verder dat het verval van (niet-neutraal) VO in het Nederlands gepaard gaat met de opkomst van scrambling. In sommige gevallen kan de zwaarte van het object nog een onafhankelijke rol spelen bij een voorkeur voor VO.

Als we ervan uitgaan dat er in de niet-neutrale volgordes iets bijzonders gebeurd is met de zinsopbouw, dan lijken de waargenomen bewegingen op het eerste gezicht in overeenstemming met het bekende *given-before-new*-principe: nieuwe objecten kunnen naar rechts schuiven, en gegeven objecten naar links. Maar zo simpel is het natuurlijk niet, want we hebben (als lezer) helemaal geen gegevens over de informatiestatus van (eventuele) andere zinsdelen, en er is ook niet gecodeerd of de verplaatsing überhaupt wel een verschuiving in de informatiestructuur teweegbrengt. Het links of rechts van het hoofdwerkwoord plaatsen van een direct object kan voor de informatie-opbouw van de deelzin als zodanig volstrekt irrelevant zijn. Dit alles roept de vraag op *waarom* bovenstaand schema eigenlijk van kracht is. Hoe interessant de bevindingen ook zijn, deze vraag is volgens mij nog niet beantwoord. Mogelijk hebben we daarvoor ook gegevens nodig over de status van het werkwoord (focus, enzovoort).

Hoe dan ook lijkt het erop dat de waargenomen asymmetrieën laten zien dat een *double base*-analyse als in Pintzuk (1999) onhoudbaar is: een taal kan maar één neutrale basis hebben; er is geen competitie tussen varianten. Ook het idee van mogelijke verplaatsing naar rechts vanuit een OV-basis wordt verworpen (H5, H6) op grond van problemen met de afleiding van de positie van hulpwerkwoorden. Uiteindelijk zijn alle structurele variaties

dus afgeleid uit een VO-basis (meer algemeen, een *spec-head-comp*-patroon in overeenstemming met Kayne 1994), waarbij verplaatsing noodzakelijk naar links is. Als we ingewikkelde gevallen met *pied piping* even negeren (nodig als er meerdere werkwoorden in het spel zijn), dan komt het er in essentie op neer dat een direct object van de complementpositie rechts van V naar *specvP* links daarvan verplaatst kan worden. In, zeg, het moderne Nederlands is dat verplicht, hetgeen resulteert in een vaste OV-volgorde. Een zogenaamd (niet-selectief) *edge feature* van *v* dwingt in alle gevallen de genoemde verplaatsing af. Hoe kon in het Middelnederlands dan toch een VO-structuur ontstaan? Dat heeft volgens Struik te maken met de mogelijkheid om een spoor uit te spelen, uitgaand van de kopieertheorie van verplaatsing. Het verschil komt dus pas op PF (de fonologische interface) tot uiting. Vertaald naar een iets andere theoretische insteek zou je dit ook kunnen interpreteren als: object-verplaatsing in het Nederlands – en Duits – is tegenwoordig sterk (*overt*), maar was ooit optioneel zwak (*covert*), afhankelijk van de informatiestatus van het object. Hoe dat laatste nu precies kan worden afgedwongen is mij niet helemaal duidelijk geworden.

Hoe zit dit nu in het Engels? Struik beargumenteert dat het Engels het betreffende *edge feature* dat voor object-verplaatsing zorgt in de loop van de tijd is verloren. Tegenwoordig is het Engels daardoor categorisch VO. De situatie in oudere stadia is interessanter. Het kenmerk was ooit wel aanwezig, maar selectief van kracht. Het wordt alleen gebruikt ingeval er een anaforsch object is dat een [Ref]-kenmerk draagt, wat volgens Struik samenhangt met een ‘big-DP’ waarin persoonskenmerken als gender en naamval zijn verdisconteerd. Het verlies van dergelijke ϕ -features hangt dan samen met het verloren gaan van de OV-optie in deze taal. Hoe dit in het Nederlands zit, wordt helaas niet besproken.

Hoewel er dus, zoals altijd, nog genoeg vragen overblijven om nader te bestuderen, vind ik dit een geslaagd proefschrift en een waardevolle bijdrage aan de discussie over woordvolgorde in de Germaanse talen. Ten slotte wil ik hier noemen dat sommige theoretische aspecten van Tara Struiks werk in meer detail besproken zijn in Broekhuis (2023), die een alternatieve analyse voorstelt. Daarbij komen met name scrambling en de mogelijkheid tot interactie van object- en werkwoordsverplaatsing aan de orde, in combinatie met outputfilters.

Mark de Vries
Rijksuniversiteit Groningen
 mark.de.vries@rug.nl

Referenties

- Broekhuis, Hans (2008). *Derivation and evaluation. Object shift in the Germanic languages*. Berlijn: De Gruyter Mouton.
- Broekhuis, Hans (2023). VO or OV: V to *v* or not to *v*. *Linguistic Variation* 23, 343-378.
- Kayne, Richard (1994). *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge: MIT Press.
- Komen, Erwin (2013). *Finding focus: A study of the historical development of focus in English*. Proefschrift, Radboud Universiteit.
- Koster, Jan (1975). Dutch as an SOV language. *Linguistic Analysis* 1, 111-136.
- Pintzuk, Susan (1999). *Phrase structures in competition: Variation and change in Old English word order*. New York: Garland.
- Zwart, Jan-Wouter (1994). Dutch is head initial. *The Linguistic Review* 11, 377-406.